Yasadışı Göç Olgusunun Çok Değişkenli Analiz Teknikleri İle İncelenmesi

Investigating Illegal Immigration Case Via Multivariate Analysis Techniques

Prof.Dr.Dilek ALTAŞ· Doç.Dr.Ayhan GENÇLER·· Yrd.Doç.Dr.Selay GİRAY···

Abstract

Illegal entry into a country, which is not a country of his or her own nationality and also entry by violating national law, is called irregular migration. Irregular migration is defined under undocumented or illegal migration headings as people who entered into a country illegally. The number of illegal immigrants caught attacked in our country between 1995and 2012 was found to be considerably high. Beginning from 1990s, we can say that Turkey has been held as a target country for immigrants who want to enter EU countries through illegal ways. Also we can say that Turkey has been an important transit country for them. The goals of the study are to specify homogenous subgroups consisting of immigrants who share several characteristics in common and to analyse relational structure based on category for variables with dependence among themselves.

A survey conducted on people who want to enter the EU countries and use Turkey's western borders to reach their aim but failed and finally caught. These 500 people were kept at the guesthouse for foreigners in Edirne between in 2011-2012. The survey data was examined via multivariate analysis techniques: two step cluster analysis and correspondence analysis.

According to two step cluster analysis results it was found that there are 4 homogenous subgroups. Clusters were described and the evaluated comparatively. According to correspondence analysis results immigrants, whose nationality are Palestine, prefer mostly Scandinavian countries. It was found that findings from correspondence and two step clustering produced similar results supporting each other consistently.

1 Giriş

Göç ekonomik, toplumsal, siyasi nedenlerle toplulukların ya da bireylerin bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitmesi olarak tanımlanmaktadır. Yaşanılan göç olgusu, insan hareketliliğinin bir ifadesidir. Bu hareketlilik ulusal sınırlar içinde veya ulusal sınırlar dışında olabilmektedir. Bu hareketliliğin ne zaman ve nasıl başladığını tanımlayabilmek mümkün olmamakta, kökeninin insanlık tarihinin derinliklerine kadar indiği

· Marmara Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Ekonometri Bölümü, dilekaltas@marmara.edu.tr
·· Trakya Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişki Bölümü, ayhangencler@trakya.edu.tr
··· Marmara Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Ekonometri Bölümü, selaygiray@marmara.edu.tr

söylenebilmektedir (Gençler ve Apak, 2007). İnsanın göç kararı vermesine yol açan başlıca etkenler ekonomik ve sosyal faktörlerdir. Uluslararası literatürde temel olarak sıkça itici ve çekici faktörler olarak açıklanan, gönderici ülkelerdeki işsizlik ve aşırı demografik büyümenin yol açtığı olumsuzluklar ile alıcı ülkelerdeki yüksek ücretler, emek talebi ve aile birleşmesi gibi pozitif koşulların varlığı, bu nitelikleri içeren ülkelere yönelik uluslararası göçe neden olmaktadır (Mansoor ve Quillin, 2007). Ancak gönderici ve alıcı ülkeler arasındaki akışkanlığa yol açan kabul unsurunu ortadan kaldıran önlemler ve düzenlemeler, göç eylemini gerçekleştirmek isteyenler için yeni yol ve yöntemler geliştirmelerine yol açmaktadır. Örneğin Avrupa Ülkelerinin sıfır göç politikalarına karşı göç eylemini gerçekleştirme arzusunun devamlılığı, amacın somutlaştırılmasına yönelik yeni yöntemlerin gelişmesine yol açarak göçün marjinalleşmesi eğilimlerini güçlendirmektedir.

Yasal olmayan yollar ile vatandaşı olunmayan bir ülkeye ulusal hukukun ihlal edilerek girilmesi veya kalınması düzensiz göç olarak nitelendirilmektedir. Düzensiz göç, sıkça izinsiz giriş yapanların oluşturduğu belgesiz veya yasadışı göç gibi başlıklar altında tanımlanmaktadır (Gençler, 2008). Literatürde yasadışı teriminin "suç" ile ilişkilendirilmesi nedeniyle, yasadışı yerine belgelendirilmeyen ya da kural dışı terimlerinin kullanılmasını önerilmiştir. Ancak, bu alternatif terimler de yasadışı terimi kadar tartışmalıdır. Belgelendirilmeyen teriminin anlamı, bazen belgesi hazırlanmayan veya belgesi olmayan göçmenleri belirtmek için kullanılabildiğinden bu terimin belirsizlik taşıdığı söylenebilir. Kural dışı terimi ise, terimde geçen kuralın hangi kural ya da düzenlemeyi kapsadığı hususunun yeterince açık olmamasından dolayı tartışmalıdır. Bu terim ayrıca mevsimlik göçün aksine, düzensiz aralıklarla yapılan göçleri belirtmek için de kullanılmaktadır. Terim ayrıca, yine suç ile ilişkilendirilebilen kanunsuz, düzensiz anlamı da içermektedir. Dolayısıyla ilgili terimi kullanmak kavram karışıklığına açabilir. Bahsedilen nedenlerle yasadışı göç teriminin kullanılmasının, tüm olguları içermesi bakımından daha anlamlı olacağı söylenebilir (Schrover vd., 2008).

Yasadışı göç, tamamen hukuk dışı yollar ile (ülkeye tamamen yasal olmayan yollardan girmek) oluşabileceği gibi ülkeye giriş resmi yollar ile gerçekleştikten sonra ikamet veya çalışmanın mevcut mevzuata aykırı olarak gerçekleştirilmeye devam etmesi (turist ya da öğrenci vizesi ile veya muafiyet uygulanılan süreleri aşarak ikamet etmek ya da çalışmak) sonucunda da oluşabilmektedir. Bir diğer yasadışı göç yönteminde ise her iki durumun varlığında sahte belgeler ile kalma yolları denenmektedir. Bu yeni göç yöntemi kişilerin formel olmayan yollar ile gitmeyi arzuladıkları yere gidebilme isteklerinin somutlaştırılması olup, bir çok yerde yaygın olarak görülmektedir. Sınırların yeteri kadar denetimin

sağlanamadığı geçirgen olan bölgelerde yasadışı göç olgusu ve yöntemleri ile sıkça karşılaşılmaktadır.

Yakın tarihe kadar bir göçmen kaynağı olarak görülen Türkiye, 1990'lı yıllardan itibaren bir hedef ülke olarak görülmeye başlanmıştır. Türkiye aynı zamanda, Avrupa Birliği ülkelerine yasal olmayan yollardan giriş yapmak isteyen göçmenler için de önemli bir transit ülke konumuna geçmiştir. 2010 yılında ülkemizde yakalanan yasadışı göçmen sayısı 32 667'dir. 2011 yılında bu değer yaklaşık 1/3 oranında artış göstererek 44 415'e çıkmıştır. 2012 yılında ise ilgili sayı 42 690 kişi olmuştur. Türkiye'de 1995-2012 yıllarında yakalanan toplam yasadışı göçmen sayısı ise 900 000'i aşmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı, 2014). Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin raporuna göre ise 2010'da Yunanistan'da yakalanan 132 000'den fazla üçüncü ülke vatandaşının 53 000'den fazlası Türkiye üzerinden gelmiştir. 2012'nin ilk 9 ayında ise bu sayı 70 000'in üzerinde olarak gerçekleşmiştir. AB'nin dış sınırlarını denetleyen Frontex'e gore 2012'de AB'ye yasadışı yollardan girenlerin %56'sı Türkiye – Yunanistan sınırından geçmiştir (Haber Sol, 2013). Bu veriler doğrultusunda Türkiye'nin AB'ye kaçak yollardan giriş yapanların en fazla geçiş yaptığı ülke olduğu söylenebilir.

2 Çalışmanın Önemi, Amacı ve Kapsamı

16 Aralık 2013 tarihinde Türkiye ile AB arasında Vize Serbestisi Mutabakat Metni ve Geri Kabul Anlaşması imzalanmıştır (AB Haber, 2014). Geri Kabul Anlaşması, AB ortak göç politikasının en önemli araçlarından biri olup amacı düzensiz göçmen sorununa sınırları dışında çözümler üretmek; göçmenler birlik sınırından içeri girmeden yakalayıp iade etmek olarak özetlenebilir (T24, 2014). Bu bağlamda yasadışı göç konusunun güncelliğinin ve öneminin günümüzde arttığı söylenebilir.

Konu ile ilgili olarak yürütülen literatür taraması sonucunda konunun çok değişkenli analiz teknikleri yardımıyla incelendiği herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu çalışmada yasadışı göç konusu istatistiksel metotlar kullanılarak incelenecektir. Çalışma kapsamında Avrupa Birliği ülkelerine yönelik olarak Türkiye'nin Batı sınırlarını geçiş yapmak üzere kullanan ve bu amacın başarısız olması veya teşebbüs halinde iken yakalananlara yönelik Edirne'de 2011-2012 yılları arasında yabancılar misafirhanesinde bulunan 500 kişiye uygulanan anket çalışması sonucunda elde edilen verilerden yararlanılmıştır. Çalışmada kullanılan bu veriler "Yasadışı Göç Olgusunda Türkiye: Bir Geçiş Bölgesi Olarak Trakya'nın

Analizi" isimli araştırma kapsamında toplanmıştır.[·] Veriler, çok değişkenli analiz teknikleri yardımıyla değerlendirilmiştir.

Çalışmanın temel amacı araştırmanın gerçekleştirildiği tarihte Edirne Yabancılar Misafirhanesi'nde bulunan kişileri benzerliklerine göre homojen gruplara ayırmak ve bu grupları betimlemektir. Çalışmada bunun yanısıra çalışma kapsamında yer alan önemli değişkenler arasındaki ilişki yapısı incelenecektir.

3 Metodoloji

Çalışmanın amaçları doğrultusunda öncelikle betimleyici istatistikler hesaplanıp yorumlanmış, ardından verilere İki Aşamalı Kümeleme Analizi, Ki-Kare Bağımsızlık Analizi ve Uygunluk Analizi teknikleri uygulanmıştır. Bu başlık altında çalışmada kullanılan temel teknikler olan İki Aşamalı Kümeleme ve Uygunluk Analizleri özetlenecektir.

3.1 İki Aşamalı Kümeleme Analizi

Kümeleme, birimleri (gözlemleri, verileri, nesneleri) benzerliklerine göre gruplarına ayırmak anlamına gelmektedir. Oluşan grupların kendi içlerinde mümkün olduğunca homojen, aralarında ise mümkün olduğunca heterojen olması istenmektedir. Bahsedilen durumun geçerli olması halinde netlik sözkonusu olacak, dolayısıyla yorumlar nisbeten daha kolay yapılacaktır. Dolayısıyla bu durumun kümeleme işleminin başarısı olarak değerlendirilebileceği söylenebilir.

Temel amacı gruplanmamış verileri benzerliklerine göre gruplandırarak araştırmacıya özet bilgileri sunmak olan Kümeleme Analizi'nde kullanılan algoritmalar hiyerarşik ve hiyerarşik olmayan olmak üzere temel iki grupta ele alınmaktadır (Kalaycı, 2010). Hiyerarşik sınıfa ait algoritmalar, birbirine en fazla benzeyen iki nesneyi bir kümede toplar yani kümeleri aşamalı olarak oluşturur. Hiyerarşik kümeleme tekniklerinde küme sayısı bilinmemekte, birimler tümevarım ya da tümdengelim mantığıyla kümelere ayrılmaktadır. Hiyerarşik olmayan kümeleme sınıfına ait algoritmalar ise tüm noktaların ilgili küme merkezleri ile uzaklıkları minimuma ininceye kadar kümelerin merkezini değiştirir (Taşkın ve Emel, 2010). Hiyerarşik olmayan kümeleme tekniklerinde öncelikle (optimum) küme sayısı belirlenir. Bu konuda çeşitli formüller, yaklaşımlar vs. mevcuttur. Belirlenen küme sayısı analiz için bir girdi olarak alınır ve sonuçlar değerlendirilir. Oluşan kümelerin birbirlerinden farklılığı Varyans Analizi gibi çeşitli istatistiksel teknikler yardımıyla incelenebilir. Hiyerarşik olmayan kümeleme

[·] Şafak M., Yasadışı Göç Olgusunda Türkiye: Bir Geçiş Bölgesi Olarak Trakya'nın Analizi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne, 2013.

tekniklerinden "k Ortalamalar", hiyerarşik kümeleme tekniklerinden ise "Ward'ın En Küçük Varyans" tekniklerinin birleştirilmesi ile oluşan teknik ise "İki Aşamalı Kümeleme" adını almaktadır. İki Aşamalı Kümeleme algoritmalarından en yaygın kullanıma sahip olanı Punj ve Steward tarafından 1983 yılında geliştirilmiştir (Savaş ve Topaloğlu, 2011). Bu algoritma kümelemede kullanılacak değişkenlerin metrik ve kategorik değişkenlerden oluşması durumunda ve/veya büyük veri tabanlarının analiz edilmesinde kullanılabilir.

İki Aşamalı Kümeleme Analizi, küme sayısı konusunda bir ön bilginin olmadığı durumlarda kullanılabilen, işleyişinde kategorik ve sürekli değişkenlere yer verebilen bir tekniktir. Bu analiz tekniğinde optimum küme sayısı yöntem tarafından belirlenir. Optimum küme sayısının otomatik olarak belirlenmesinde BIC (Schwarz's Bayesian Information Criterion) veya AIC (Akaike's Information Criterion) bilgi kriterleri kullanılır (Daniela Schiopu, 2010). Verilerin gruplanmasında kullanılan ölçütler aşağıda ifade edilmiştir.

$$BIC(J) = -2\sum_{j=1}^{J} \xi_j + m_J \log(N) \qquad (1)$$

$$AIC(J) = -2\sum_{j=1}^{J} \xi_j + 2m_J \qquad (2)$$

$$m_J = J\left\{2K^A + \sum_{k=1}^{K^B}(T_K - 1)\right\} \qquad (3)$$

i ve *j* kümeleri arasındaki uzaklık d(i,j)'dir:

$$d(i,j) = \xi_i + \xi_j - \xi_{<i,j>} \qquad (4)$$

$$\xi_r = -N_r\left(\sum_{k=1}^{K^A}\frac{1}{2}\log(\sigma_k^2 + \sigma_{rk}^2) + \sum_{k=1}^{K^B} E_{rk}\right) \qquad (5)$$

Burada, K^A sürekli değişken sayısı; K^B kategorik değişken sayısı; T_k k.kategorik değişkenin kategori sayısı; N_r r kümesindeki gözlem sayısı; N_{rkt} t kategorili k değişkeninin bulunduğu kümedeki gözlem sayısı; σ_k^2 k sürekli değişkeninin (tüm veri seti bazında) tahminlenmiş varyansı (yayılımı); σ_{rk}^2 k sürekli değişkeninin r kümesindeki tahminlenmiş varyansıdır. Eşitlik (5)'deki E_{rk} aşağıdaki gibi elde edilir.

$$E_{rk} = -\sum_{t=1}^{T_k}\frac{N_{rkt}}{N_r}\log\frac{N_{rkt}}{N_r}$$

Analizin işleyişi şöyle özetlenebilir: Klasik iki aşamalı kümeleme yaklaşımlarında ilk aşamada hiyerarşik teknikler kullanılır. Bu aşamada birimler teker teker işleme alınarak ön kümelere gruplanır. İkinci aşamada bu ön kümelere standart aşamalı kümeleme yaklaşımları

uygulanır. Her iki aşamada da kullanılabilecek iki uzaklık ölçüsü Log-Olabilirlik ve Öklit'tir (Alpar, 2010). Veride sürekli ve kategorik değişkenlerin olması durumunda Log-Olabilirlik uzaklığı kullanılmaktadır (Özdemir ve Orçanlı, 2012). Kategorik ve sürekli değişkenleri ele almak için kullanılan İki Aşamalı Kümeleme'de olabilirlik uzaklık ölçüsü küme modelindeki değişkenlerin bağımsız olduğunu varsaymaktadır. Ayrıca her bir sürekli değişkenini normal dağılıma ve her bir kategorik değişkenin ise çok terimli bir dağılıma sahip olduğu kabul edilmektedir. Bunun yanı sıra yapılan çalışmalar İki Aşamalı Kümeleme Analizi'nin homojen olmayan büyük veri setleri uygulanabileceğini göstermiştir. Bu hibrid yaklaşımın temel avantajları, Ward'ın minimum varyans yönteminin, k Ortalamalar yönteminin gerektirdiği küme sayısını hesaplaması ve karma ölçekli veri setleri için kullanılabilmesidir (Kuo vd., 2002).

3.2 Uygunluk Analizi

Uygunluk Analizi; Basit Homojenlik Analizi, Uyum Analizi, Karşılık Getirme Analizi ve Correspondence Analizi gibi isimlerle de bilinmektedir. Uygunluk Analizi; ilk olarak Fransa'da Jean Paul *Benzerci* tarafından ileri sürülmüş, aynı zamanda Danimarka'da Jan de Leeuw ve Japonya'da Chikio Hayashi aynı konuda çalışmalar yapmışlar ve analiz 1980'li yıllarda *Nishisato*, *Gifi* ve *Greenacre* tarafından geliştirilmiştir (Suner ve Çelikoğlu, 2008).

Analizde kullanılan; satır ve sütunlarında değişken kategorilerinin, hücrelerinde ise ilgili grubun frekanslarının yer aldığı tablo, *1904* yılında *Pearson* tarafından *çapraz tablo (kontenjans tablosu)* olarak adlandırılmıştır. Sosyal bilimler konulu araştırmalarda, çapraz tablolanmış verideki ilişki (bağımlılık yapısı) çoğunlukla *Ki-Kare* Analizi ile incelenmektedir. *Ki-Kare* istatistiği *Pearson* tarafından öne sürülmüş, daha sonra bu alanda en çok kullanılan istatistik olmuştur. Ancak *Ki-Kare* Bağımsızlık Analizi'nde sonuç, değişkenler bazında çıkmakta, kategoriler arasındaki ilişkiler tek tek incelenememekte yani çapraz tablonun hangi kısmının bağımlılık yapısından sorumlu olduğu belirlenememektedir. Bu nedenle daha farklı yöntemlere ihtiyaç duyulmuştur. Uygunluk Analizi bu ihtiyaç doğrultusunda keşfedilmiş betimleyici bir veri analizi metodudur (Tuna, 1999). Uygunluk Analizi ile araştırmacı, verideki ilişki yapısını *görebilir*. Uygunluk Analizi'nde grafiksel gösterim mevcutken, hipotez testleri sözkonusu değildir (Çilan, 2009). Bu çalışmada Ki-Kare Bağımsızlık test sonuçları, Uygunluk Analizi ile birlikte değerlendirilmiştir.

Uygunluk Analizi her ölçekte kullanılabildiği gibi, kullanımı için bir varsayım da gerektirmemektedir. Nitel verilerde kullanılabilmesi ve görsellik sağlaması, analizin kullanım alanını yaygınlaştırmaktadır.

Uygunluk Analizi kontenjans tablosu haline getirilmiş kategorik verilerin kategorilerinin yani satır ve sütunların birlikte değişimlerini incelemektedir. Uygunluk Analizi bir başka deyişle iki kategorik değişkenli bir kontenjans tablosunun yapısını ortaya çıkaran matematiksel yöntemin ve ortaya çıkarılan yapının grafiksel ifadesi yönteminin bütünüdür (Özdamar, 2002). Grafiksel gösterim; saçılım grafiği mantığının genelleştirilmiş ve geliştirilmiş hali olarak düşünülebilir.

Uygunluk Analizi bir başka bakış açısına göre, metrik olmayan verilere Temel Bileşenler Analizi'nin uygulanmasına eşdeğer olarak görülmektedir. Uygunluk Analizi'nde, spesifik olarak kategoriler arasındaki ilişki ile ilgilenilirken, Temel Bileşenler Analizi'nde değişkenler arasındaki ilişki ile ilgilenilmektedir. Temel Bileşenler Analizi'nde R matrisi baz alınarak özdeğer ayrıştırması, Uygunluk Analizi'nde ise P matrisi [Genel bir çapraz tablo matrisinin elemanlarının toplam nesne sayısına bölünmesiyle bulunan *karşılık getirme (uygunluk, benzeşim) matrisi*] baz alınarak tekil değer ayrıştırması uygulanır. Temel Bileşenler Analizi'nde değişkenlerin hepsi sürekli iken, Uygunluk Analizi kategorik değişkenlere uygulanabilir. Uygunluk Analizi'nde, Temel Bileşenler Analizi'nden farklı olarak haritalama yapılır. Böylece kategoriler arasındaki ilişki yapısı basitçe ifade edilmiş olur. Temel Bileşenler Analizi'nde haritalama ana hedef olmadığından, önemli boyutlar belirlenirken herhangi bir kısıt bulunmamakta, genellikle özdeğeri birden büyük olan boyutlar önemli olarak kabul edilmektedir. Uygunluk Analizi'nde ise haritalama hedeflendiğinden çoğunlukla boyut sayısı 2 olarak alınmaktadır.

Özet olarak; Uygunluk Analizi'nde kontenjans tablosunda yer alan değişken kategorileri arasındaki ilişkiler, uzaklıklar yolu ile analiz edilmektedir. Böylece kategoriler arasındaki benzerlik, bunun bir uzantısı olarak değişkenler arasındaki ilişki ortaya çıkmaktadır (Sertkaya ve Kadılar, 2002).

4 Analiz ve Bulgular

4.1 Betimleyici İstatistikler

Ankette yer alan önemli sorular için frekans tabloları hazırlanmış, aşağıdaki tablo ile özetlenmiştir.

Değişken İsmi	Merkezi Eğilim Ölçüsü	Frekanslar Hakkında Açıklama
Uyruk	Mod = Filistin (%60,8)	En büyük ikinci oransal frekans değeri %16,8 olup Suriye uyruklular kategorisine aittir.
Cinsiyet	Mod = Erkek (%93,2)	
Yaş	Mod yaş grubu 19 – 24'tür.	Ankete katılanların yarıdan fazlası 34 yaşından daha gençtir. Ankete katılanların yaklaşık %72'si ise 44 yaşın altındadır.

Ülkelerindeki yerleşim birimi	Mod = Kent	Ankete katılanların yarıdan fazlasının (yaklaşık %55'inin) ülkesindeki yerleşim birimi kent(il veya ilçe merkez) tir.
Öğrenim durumu	Medyan = 4 (İlköğretim veya ortaokul mezunu)	Öğrenim durumu sorusu için mod lisedir. Ankete katılanların %18,6'sı ilköğretim ya da ortaokul mezunu iken %22'si lise mezunudur. İlkokul mezunu olanların oranı ise %19,2'dir. Oranların birbirine yakın olduğu dikkat çekmiştir.
Medeni durum	Mod= Bekar	Ankete katılanların çoğu (%64,8'i) bekardır
Kardeş sayısı	Medyan = 4	Bu soruya 2, 3, 4 veya 5 cevabını verenlerin oranlarının birbirine yakın olduğu görülmüştür. (%14,2 ; %12,6 ; %14,4 ; %11,8)
Bakmakla yükümlü oldukları çocuk sayısı	Medyan=2	Ankete katılanların çoğunluğu (%33) bakmakla yükümlü oldukları çocuk olmadığını belirtmiştir. Ankete katılanların %31'i ise bu soruya cevap vermemeyi tercih etmiştir.
Ülkelerindeki aylık gelirleri	Mod ve medyan 250 Dolar'dır.	Ankete katılanların yaklaşık %43'ü ülkelerindeki aylık gelirini 0-500 Dolar olarak belirtmiştir. Bu soruya cevap vermemeyi tercih eden katılımcıların oranının ise %32,26 olması dikkat çekmiştir.
Ülkelerinde kendilerine ait bir ev olup olmadığı	Mod = 2	Ankete katılanların çoğunun (%69,14'ünün) ülkesinde kendilerine ait bir evleri yoktur.
Göçmen olmaya karar verme yolları	Mod = 1	Ankete katılanların çoğu (yaklaşık %27'si) göçmen olmaya arkadaşlarından ve çevrelerinden etkilenerek karar vermişlerdir.
Türkiye'ye giriş yapma yolu	Mod= 2	Cevaplayıcıların %54,8'i Türkiye'ye yasal olmayan yolla giriş yapmıştır. Bu soruya cevap vermeyenlerin oranı ise %14,6'dır.
Türkiye'ye giriş yapılırken kullanılan araç	Mod= 1	Cevaplayıcıların çoğunluğu (%68,25'i) Türkiye'ye giriş yaparken karayolunu kullanmışlardır. Bu soruya cevap vermeyenlerin oranı ise %14,69'dur.
"Sizce hangi ülke daha iyidir?"	Bu soru için cevapların frekansları birbirine oldukça yakındır. En çok işaretlenen şıklar "demokrasi ve insan hakları" (frekansı 61= %12,2), "iş imkanları" (frekansı 60= %12), "dinlere ve kültürlere saygılı (hoşgörülü)" (frekansı 58= %11,6) ve "sağlık ve sosyal güvenlik açısından gelişmiş" (frekansı 57= %11,4) şıklarıdır. Bu soruya ilişkin fikir beyan etmeyen katılımcı sayısı ise 212 (%42,40) 'tır.	
"Gitmeyi düşündüğünüz ülke hangisidir?"	Bu soru için cevapların frekansları birbirine oldukça yakındır. En çok işaretlenen şıklar "Diğer Ülkeler" (frekansı 89= %17,8), "Almanya" (frekansı 81= %16,2) ve "İskandinav Ülkeleri" (frekansı 77= %15,4) şıklarıdır. Bu soruya ilişkin fikir beyan etmeyen katılımcı sayısı 86 (%17,20) 'dır.	

Tablo 1.*Betimleyici İstatistikler Özet Tablosu*

Anket kapsamındaki önemli Likert soru gruplarının oransal frekans tabloları ise Tablo 2, 3 ve 4 ile özetlenmiştir.

Ülkemden ayrılış sebebim;	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim Yok	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum	Cevap Yok
Ekonomik nedenlerledir.	35,67	3,61	4,21	0,80	1,40	54,31
Siyasi nedenlerledir.	21,44	4,61	3,21	1,40	3,81	65,53

Savaş ve belirsizlikten kaynaklanmaktadır.	54,60	3,40	3,80	1,80	3,20	33,20
Açlık nedenindendir.	37,40	3,80	1,80	1,20	3,20	52,60

Tablo 2. *Yasadışı Göçmenlerin Ülkelerinden Ayrılış Sebeplerine İlişkin Anket Soruları İçin Özet Frekans Tablosu*

Cevap verenlerin çoğunluğu ülkelerinden ayrılış sebeplerinin ekonomik/siyasi nedenler olduğunu, açlık nedenlerinden olduğunu, savaş ve belirsizliklerden kaynaklandığı belirten cümlelere kesinlikle katılmıştır.

Geldiğim Ülkede;	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim Yok	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum	Cevap Yok
Nüfus yoğunluğu vardır.	16,03	4,01	4,01	1,00	2,81	72,14
Şiddet olaylarının yaşam üzerinde etkisi vardır.	50,91	8,05	4,23	1,21	1,61	34,00
Aile içi şiddet yoğunluğu vardır.	17,47	5,22	4,22	1,81	3,01	68,27
Demokratik yönetim vardır.	10,22	3,41	5,01	2,40	5,21	73,75

Tablo 3. *Yasadışı Göçmenlerin Geldikleri Ülke Hakkında Görüşlerine İlişkin Anket Soruları İçin Özet Frekans Tablosu*

Cevap verenlerin çoğunluğu geldikleri ülkede nüfus yoğunluğu olduğunu, şiddet olaylarının yaşam üzerinde etkisi olduğunu, aile içi şiddet yoğunluğunun bulunduğunu ve demokratik yönetim olduğunu belirten cümleye tamamen katılmışlardır.

Gideceğim Ülkeden;	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim Yok	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum	Cevap Yok
İyi gelir bekliyorum.	28,20	3,20	4,00	0,20	1,40	63,00
İyi eğitim bekliyorum.	23,49	6,43	4,02	0,20	1,61	64,26
Düzenli bir hayat bekliyorum.	44,29	6,61	3,61	0,60	1,20	43,69
Özgür bir yaşam bekliyorum.	41,20	4,20	3,00	1,00	0,60	50,00
Güvenli bir yaşam bekliyorum.	50,50	6,81	2,61	0,80	1,80	37,47

Tablo 4. *Yasadışı Göçmenlerin Gidecekleri Ülkeden Beklentilerine İlişkin Anket Soruları İçin Özet Frekans Tablosu*

Bu soru grubuna cevap verenlerin çoğunluğu, gideceği ülkeden iyi gelir, iyi eğitim, düzenli bir hayat, özgür ve güvenli bir yaşam beklediğini belirten cümlelere tamamen katılmışlardır.

4.2 İki Aşamalı Kümeleme Bulguları

İki Aşamalı Kümeleme Analizi uygulanırken en az kayıp gözlemle çalışılması gözönünde bulundurulmuştur. Analizin uygulandığı değişkenler aşağıda yer almaktadır:

Değişken İsmi:	Ölçme Düzeyi:
Uyruk, Cinsiyet, Medeni Durum, Gitmek İstenen Ülke	Nominal
Öğrenim	Ordinal
Mutluluk	Aralık (Likert)

Tablo 5. *İki Aşamalı Kümeleme Analizi Kapsamındaki Değişkenler ve Ölçme Düzeyleri*

Öncelikle ilgili değişkenler açısından eksik gözlemler ayıklanmış ve kalan 347 anket verisine İki Aşamalı Kümeleme Analizi uygulanmıştır.

Küme Sayısı	Schwarz'ın Bayesyen Kriteri (BIC)	BIC Değişimi	Oransal BIC Değişimi	Uzaklık Ölçülerinin Oranı
1	4391,402			
2	4216,964	-174,438	1,000	1,026
3	4050,888	-166,076	,952	1,304
4	3960,381	-90,507	,519	1,490
5	3951,561	-8,820	,051	1,130
6	3961,886	10,325	-,059	1,109
7	3986,736	24,850	-,142	1,147
8	4028,646	41,910	-,240	1,015
9	4072,232	43,587	-,250	1,116
10	4127,713	55,480	-,318	1,075
11	4190,307	62,594	-,359	1,061
12	4258,415	68,108	-,390	1,067
13	4332,158	73,743	-,423	1,011
14	4406,824	74,666	-,428	1,145
15	4492,011	85,188	-,488	1,020

Tablo 6. *Otomatik Kümeleme Sonuçları*

Uygulama sonucunda Schwarz'ın Bayesyen (BIC) kriterine göre küme sayısı 4 olarak belirlenmiştir.

Bu dört küme sırasıyla 87 (%25,1), 76 (%21,9), 80 (%23,1) ve 104 (%30) bireyden oluşmaktadır. Oluşan kümelerin gözlem sayısı açısından dengeli olduğu söylenebilir.

Kümeler için uygun olan betimleyici istatistikler hesaplanmış aşağıdaki tabloda verilmiştir:

	Küme 1	Küme 2	Küme 3	Küme 4
Uyruk (mod)	Filistin	Filistin	Suriye	Filistin
Cinsiyet (mod)	Erkek	Erkek	Erkek	Erkek
Öğrenim (medyan)	İlköğretim ya da ortaokul mezunu (4)	İlköğretim ya da ortaokul mezunu (3,5 ≈ 4)	Lise mezunu (5)	İlkokul (3,2≈3)
Medeni durum (mod)	Evli	Bekar	Bekar	Bekar
Mutluluk (ort.)	Mutsuz (1,76 ≈ 2)	Çok mutsuz (1,30 ≈ 1)	Mutsuz (2,09 ≈ 2)	Mutsuz (1,58 ≈ 2)
Ülke Not: Birden fazla modlu dağılımlar sözkonusudur.	Mod: İskandinav ülkeleri. Sonraki en yüksek frekanslar: Diğer ülkeler ve Almanya.	Mod: İskandinav ülkeleri. Sonraki en yüksek frekans: Diğer ülkeler.	Mod: Fransa. Sonraki en yüksek frekanslar: Diğer ülkeler ve Almanya.	Mod: Almanya. Sonraki en yüksek frekanslar: Diğer ülkeler, İtalya (= İngiltere)

Tablo 7. *İki Aşamalı Kümeleme Analizi Uygulaması Sonucunda Oluşan Kümelere Ait Merkezi Eğilim Ölçüleri*

Küme 1'de çoğunlukla Filistin uyruklular yer almakta olup bu kişiler yaklaşık 8 sene eğitim almışlardır. Küme 1'de yer alan bireylerin çoğu evli olup İskandinav ülkeleri ve diğer ülkelere gitmek istemektedirler.

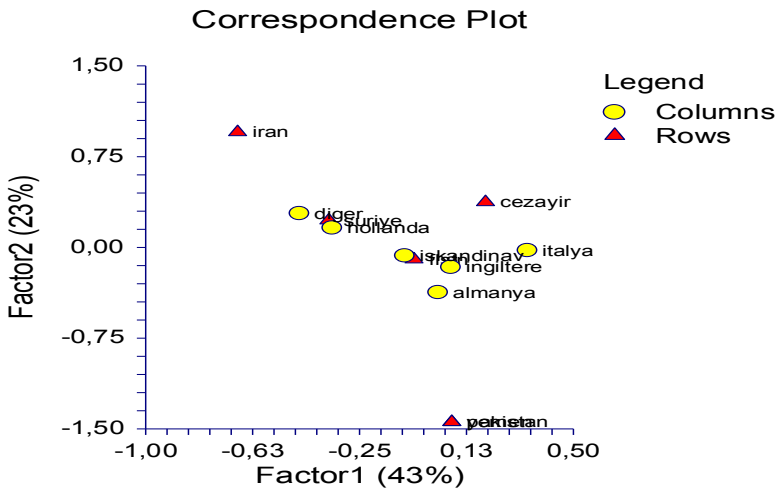
Küme 2 profil olarak Küme 1'e benzemektedir. Farklı olarak bu kümede yer alan bireylerin çoğunun evli olmayıp, 1. kümeye nispeten daha mutsuz oldukları görülmüştür. Küme 2 oluşan kümeler arasında en mutsuz kümedir. Bu kümedekilerin çoğunluğu da Küme 1'e benzer şekilde yine İskandinav ülkeleri ve diğer ülkelere gitmek istemektedirler.

Küme 3'te çoğunlukla Suriye uyruklular yer almaktadır. Bu kümedekilerin eğitim düzeyi diğer kümelere kıyasla en yüksektir Kümede yer alanların çoğunun lise mezunu olduğu görülmüş olup çoğunluğun gitmek istediği ülke Fransa, diğer ülkeler, Almanya çıkmıştır.

Küme 4, oluşan kümeler arasında en düşük eğitim düzeyindeki kümedir. Küme 4'te yer alan bireyler çoğunlukla yine Filistin uyruklu olup, çoğunlukla Almanya'ya ve diğer ülkelere gitmek istemektedirler.

4.3 Ki-Kare Bağımsızlık Testi ve Uygunluk Analizi

İki Aşamalı Kümeleme Analizi'nin ardından uyruk ve gidilmek istenen ülke arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığı Ki-Kare Bağımsızlık Testi ile sınanmıştır. Yapılan Ki-Kare Bağımsızlık Testi sonuçları uyruk ile gitmek istenen ülke değişkenlerinin bağımsız olmadığını göstermiştir (sig.= 0,004). Bir sonraki adımda kategoriler arasındaki ilişki Uygunluk Analizi ile incelenmiş, bulgular aşağıda özetlenmiştir.

Şekil 1.*Kategoriler Arasındaki İlişkiyi Gösteren Uygunluk Analizi Grafiği*

Uygunluk Analizi bulgularının İki Aşamalı Kümeleme bulgularını desteklediği söylenebilir. Uyruğu Filistin olanların çoğunlukla İskandinav ülkelerini tercih ettikleri İki Aşamalı Kümeleme sonucunda ulaşılmış bir bulgu olup, çalışmanın bu aşamasında da aynı bulguya ulaşılmıştır. Filistin kategori noktasının diğer bir yakın olduğu nokta ise İngiltere'dir.

Uygunluk Analizi çıktılarına göre Suriye uyrukluları temsil eden kategori noktası Hollanda ülkesini temsil eden ve "Diğer Ülkeler" kategorisini temsil eden noktalara yakın konumlanmıştır.

Suriye uyruklular için gidilmek istenen ülke değişkeni frekans tabloları alındığında Almanya ve Hollanda'nın frekanslarının eşit (frekansları 8'dir), İskandinav ülkelerinin frekansının ise bu değere çok yakın olduğu (9) görülmüştür. Suriye uyruklular için net bir ülke tercihine bu frekans eşitliği durumu nedeniye ulaşılamamış olup en fazla "Diğer Ülkeler" seçeneğinin işaretlenmiş olduğu (frekansı 16) da dikkat çekmiştir.

Analiz kapsamında son olarak ankette yer alan "gideceği ülkeden beklentiler" Likert ölçekli soru grubu ile "gitmeyi düşündüğü ülke" arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olup olmadığı da incelenmek istenmiştir. Bunun için öncelikle kayıp gözlemler ve aynı soru için birden fazla şıkkın işaretlendiği geçersiz anketler ayıklanmış, bu ayıklama sonrasında 107 anket verisi kaldığı görülmüştür. Örneklem hacminin oldukça azaldığı dikkat çekmiştir.

Geçerli 107 anket verisine Ki-Kare Bağımsızlık Testi uygulanmış ve istatistiksel olarak anlamlı ilişkilere rastlanmamıştır. Bu nedenle ilgili değişkenler için uygulanması düşünülen ek analizlere yer verilememiştir.

5 Sonuç

Türkiye, yakın tarihe kadar bir göçmen kaynağı olarak görülürken, 1990'lı yıllardan itibaren bir hedef ülke olarak görülmeye başlanmış; aynı zamanda, Avrupa Birliği ülkelerine yasal olmayan yollardan giriş yapmak isteyen göçmenler için de önemli bir transit ülke konumuna geçmiştir.

Bu çalışmada yasadışı göç konusu, istatistiksel tekniklerle araştırılmıştır. Çalışma kapsamında Avrupa Birliği ülkelerine yönelik olarak Türkiye'nin Batı sınırlarını geçiş yapmak üzere kullanan ve bu amacın başarısız olması veya teşebbüs halinde iken yakalananlara yönelik Edirne'de 2011-2012 yılları arasında yabancılar misafirhanesinde bulunan 500 kişiye uygulanan anket çalışması verileri kullanılarak yasadışı göçmenlerin profilleri belirlenmeye çalışılmış ve çeşitli faktörler arasındaki ilişki yapısı incelenmiştir.

Çalışmada öncelikle betimsel istatistikler hesaplanmış, ardından İki Aşamalı Kümeleme Analizi ile benzer özellikler gösteren göçmenlere ait alt gruplar değerlendirilmiş ve daha sonra ankette yer alan önemli değişkenler arasındaki ilişki yapısı Ki-Kare Bağımsızlık Testi yardımıyla incelenmiştir. Test sonucunda aralarında bağımlılık olduğu saptanan değişkenler için kategori bazında ilişki yapısı Uygunluk Analizi ile detaylı bir şekilde araştırılmıştır.

İki Aşamalı Kümeleme Analizi uygulaması sonucunda dört küme elde edilmiştir. Birinci kümede gözlemlerin %25,1'i, ikinci kümede %21,9'u, üçüncü kümede %23,1'i ve dördüncü kümede %29,9'u yer almıştır.

Birinci kümede çoğunlukla Filistin uyruklular yer almakta olup bu kişiler yaklaşık 8 sene eğitim almışlardır. Kümede yer alan bireylerin çoğu evli olup İskandinav ülkeleri ve diğer ülkelere gitmek istemektedirler.

İkinci küme profil olarak birinci kümeye benzemektedir. Farklı olarak bu kümede yer alan bireylerin çoğunun bekar olup, birinci kümeye nispeten daha mutsuz oldukları görülmüştür. Bu kümedekilerin çoğunluğu da yine İskandinav ülkeleri ve diğer ülkelere gitmek istemektedirler. Küme 2, oluşan kümeler arasında en mutsuz kümedir.

Üçüncü kümede çoğunlukla Suriye uyruklular yer almaktadır. Bu kümedekilerin eğitim düzeyi diğer kümelere kıyasla en yüksektir. Kümede yer alanların çoğunun lise mezunu olduğu görülmüş olup çoğunluğun gitmek istediği ülke Fransa, diğer ülkeler, Almanya çıkmıştır.

Dördüncü kümede yer alan bireyler ise çoğunlukla Filistin uyruklu olup, Almanya'ya ve diğer ülkelere gitmek istemektedirler. Küme 4, oluşan kümeler arasında en düşük eğitim düzeyindeki kümedir.

İki Aşamalı Kümeleme Analizi'nin ardından uyruk ve gidilmek istenen ülke arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığı Ki-Kare Bağımsızlık Testi ile sınanmıştır. Yapılan Ki-Kare Bağımsızlık Testi sonuçları uyruk ile gitmek istenen ülke değişkenlerinin bağımsız olmadığını göstermiştir. İstatistiksel olarak var olduğu sonucuna ulaşılan bu anlamlı ilişkinin yapısı, yani kategoriler arasındaki ilişki Uygunluk Analizi ile incelenmiştir. Uyruğu Filistin olanların çoğunlukla İskandinav ülkelerini tercih ettikleri İki Aşamalı Kümeleme sonucunda ulaşılmış bir bulgu olup, Uygunluk Analizi uygulaması da aynı sonucu vermiştir. Uygunluk Analizi uygulaması ile elde edilen haritada Suriye uyrukluları temsil eden kategori noktasının Hollanda ülkesini temsil eden ve "diğer ülkeler" kategorisini temsil eden noktalara yakın konumlandığı görülmüştür. Suriye uyruklular için gidilmek istenen ülke değişkeni frekans tabloları alındığında Almanya ve Hollanda'nın frekanslarının eşit, İskandinav ülkelerinin ise frekansının bu değere çok yakın olduğu görülmüştür. Suriye uyruklular için net bir ülke tercihine bu nedenle ulaşılamamış olup en fazla "Diğer Ülkeler" seçeneğinin işaretlenmiş olduğu dikkat çekmiştir.

Bulgular karşılaştırmalı olarak değerlendirildiğinde, Uygunluk Analizi ve İki Aşamalı Kümeleme Analizi'nin genel olarak benzer sonuçlar verdiği tespit edilmiştir.

Çalışmada son olarak ankette yer alan"gideceği ülkeden beklentiler" Likert ölçekli soru grubu ile "gitmeyi düşündüğü ülke" sorusu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler olup olmadığı incelenmiştir. İlgili sorular için eksik ve geçersiz anket ayıklaması sonrasında kalan 107 anket verisi analiz edilmiş; istatistiksel olarak anlamlı ilişkilere rastlanmamıştır.

Yakın çevre ülkelerdeki eko-politik belirsizlik ve olumsuzlukların yakın gelecekte de sürme olasılığının yüksek olması nedeniyle Türkiye'nin uluslararası alanda bu göç yöntemleri içinde önemli bir sorun alanı olma özelliğini sürdürmesi beklenmektedir. Yasadışı göç ile mücadelede Türkiye'nin önlem kapasitesini geliştirebilmede gerek mali gerekse teknik altyapıyı gereken ölçüde sağlayabilmesinin tekil olarak mümkün olmadığı söylenebilir. İlgili gelişim ve ilerleme Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki mevcut ilişkilerin ve işbirliği kapasitesinin gelişimine endeksli olarak mümkün olabilir.

Kaynakça

AB Haber, "AB – Türkiye 'Vize Serbestisi Diyaloğu Mutabakat Metni Geri Kabul Anlaşması' imzalandı", [http://www.abhaber.com/index.php?option=com_content&view=article&id=54221:ab-t%C3%BCrkiye-vize-serbestisi-diyalo%C4%9Fu-mutabakat-metni-geri-kabul-anla%C5%9Fmas%C4%B1-imzalad%C4%B1&catid=219:ozel-haberler&Itemid=837]

Acer, Kaya, Gümüş, 2009. "Yasadışı Göç ve İltica Bağlamında Sınır Güvenliği: Avrupa Birliği Düzenlemeleri ve Türkiye", Yerelden Küresele Sınır Aşan Suçlar, s. 149- 168. [http://utsam.org/images/upload/attachment/utsas_2009_secilmis/Yasad%C4%B1%C5%9F%C4%B1%20G%C3%B6%C3%A7%20ve%20%C4%B0ltica%20Ba%C4%9Flam%C4%B1nda%20S%C4%B1n%C4%B1r%20G%C3%BCvenli%C4%9Fi%20-%20Avrupa%20Birli%C4%9Fi%20D%C3%BCzenlemeleri%20ve%20T%C3%BCrkiye.pdf]

Alpar, 2010. **Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Yöntemler**, s.349.

Civan ve Gökalp, 2011. "Göçmen İşçi Kavramı ve Göçmen İşçilerin İş Sağlığı ve Güvenliği", Çalışma ve Toplum, 28, s. 233- 263. [http://calismatoplum.org/sayi28/civan.pdf]

Çilan, 2009. **Sosyal Bilimlerde Kategorik Verilerle İlişki Analizi**. Pegem, Ankara, s. 122.

Demir ve Erdal, 2010. "Yasadışı Göç İle İlgili Kavramların Doğru Anlaşılamaması Sorunu ve Yazılı Basında Çıkan Haberler Üzerine Bir İnceleme", s.197- 216. [http://www.pa.edu.tr/APP_DOCUMENTS/D478B2AD-3813-4555-9629-6332F8CF8D33/cms_statik/_dergi/2010/1/2-Makale-29-54.pdf]

Gençler, 2008. "Emeğin Enformel Küreselleşmesi: Yasadışı Emek Göçünde Türkiye Ayağı" 3. Sınıf Çalışmaları Sempozyumu, Türkiye İşçi Sınıfı ve Emek Hareketi Küreselleşiyor mu? Sosyal Araştırmalar Vakfı Yayını, İstanbul.

Gençler ve Apak, 2007. "Marginalized Migration, trends and Policies", Sosyal Siyaset Konferansları Prof.Dr.Haşmet Başar'a Armağan Özel sayısı, 53.kitap, İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi Yay.No:595, İstanbul.

Greenacre, 1993. **Correspondence Analysis in Practise**. Chapman & Hall, Bacu Raton, s.7.

Haber Sol, "AB'ye Vize Rüşveti: Geri Kabul Anlaşması", [http://haber.sol.org.tr/devlet-ve-siyaset/abye-vize-rusveti-geri-kabul-anlasmasi-haberi-84290]

Kara ve Korkut, 2010. "Türkiye'de Göç, İltica ve Mülteciler", Türk İdare Dergisi, 467, s. 153- 162. [http://www.tid.gov.tr/Makaleler/467polatkararecep.pdf]

Kalaycı vd., 2010. **SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri**, Asil, Ankara. s. 349

Kuo, Ho ve Hu, 2002. "Integration of Self-Organizing Feature Map and K-means Algorithm For Market Segmentation", *Computers&Operations Research*, **29/11**, s. 1476. [http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0305054801000430]

Mansoor, Ali ve Bryce Quillin (2007) Migration and Remittances Eastern Europe and the Former Soviet Union, The World Bank, Washington.

Martin, 2012. "Göç, Ticaret ve Kalkınma: Meksika- ABD ve Türkiye- Avrupa Karşılaştırması", *Migration Letters*, **9/4**, s. 401-414. [http://tplondon.com/journal/index.php/ml/article/viewFile/138/123].

Özdamar, 2002. **Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi**. Kaan, Eskişehir, s. 447.

Özdemir ve Orçanlı, 2012. "İki Aşamalı Kümeleme Algoritması ile Pazar Bölümlemesi, Müşteri Profillerinin Belirlenmesi ve Niş Pazarların Tespiti", Uşak *Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, **5/3**, s. 1-27. [http://sosyaldergi.usak.edu.tr/Makaleler/570187265_201203makale1.pdf]

Özer, 2010. "Yasadışı Göçün Kontrolünde Destekleyici Düzenlemelerin Rolü: Avrupa Birliği ve Türkiye Örnekleri", Örgütlü Suçlar ve Yeni Trendler, s. 197- 216. [http://utsam.org/images/upload/attachment/utsas_2010_secilmis/Yasad%C4%B1%C5%9F%C4%B1%20G%C3%B6%C3%A7%C3%BCn%20Kontrol%C3%BCnde%20Destekleyici%20D%C3%BCzenlemelerin%20Rol%C3%BC-Avrupa%20Birli%C4%9Fi%20ve%20T%C3%BCrkiye%20%C3%96rnekleri.pdf]

Savaş, 2011. "Analysis of GSM Networks' Performance With Data Mining", M.Sc. Thesis, Gazi University, Institute of Informatics.

Savaş ve Topaloğlu, 2011. "Veri Madenciliği Yöntemi İle GSM Şebekelerinin Performans Analizi", *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, **26/4**, s. 741-751. [http://www.mmfdergi.gazi.edu.tr/2011_4/741-752.pdf]

Schiopu, 2010. "Applying Two Step Cluster Analysis for Identifying Bank Customers' Profile", *UniversităŃii Petrol – Gaze din Ploieşti, ŞtiinŃe Economice*, **3**, s. 66-75. [http://www.upg-bulletin-se.ro/archive/2010-3/7.%20Schiopu.pdf]

Schrover vd, 2008." Introduction: Illegal Migration and Gender in a Global and Historical Perspective", Illegal Migration and Gender in a Global and Historical Perspective, IMISCOE Research, Amsterdam University Press, Amsterdam.

Sertkaya ve Kadılar, 2002. "Quantitative Methods to Analyse the Factors on Thoughts of Employees in Tourism Sector About Their Salary", *Uludağ Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, XXI/2, s.281-282, [http://yunus.hacettepe.edu.tr/~kadilar/uludag.pdf].

Sever, 2012. "Sosyal Öğrenme Teorileri Işığında Yasadışı Göç ve Etkileri", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 32, s. 51-66. [http://web.a.ebscohost.com/abstract?direct=true&profile=ehost&scope=site&authtype=crawler&jrnl=13021842&AN=83134973&h=1VwzpoaTMK0jW5sYZ%2bsc6e%2f21Us%2biGHQPUe0%2buHLA0wPSFt3TYaPFjxGH6%2fnbFlHm71rQlxcx6z84fEl8%2b4Itg%3d%3d&crl=c]

Sever ve Sever, 2013. "Avrupa Birliği ve Türkiye Ekseninde Yasadışı Göç ve İltica Paradoksu: Domino Etkisi Sonrası Yaşananlar", Polis Bilimleri Dergisi, 15/2, s. 85-108. [http://web.a.ebscohost.com/abstract?direct=true&profile=ehost&scope=site&authtype=crawler&jrnl=13018779&AN=90488257&h=w%2bvwZzEFSZTd%2bBSWlOTz1A1wiEkm1fUVXIPtOOFXX7PFf5IQrb316VQfejaHgHOuiJq4u6XfzrCiBv0pM0lLBA%3d%3d&crl=c]

SPSS Base 16.0 User's Guide, [http://uploadkon.ir/uploads/35a6547a7ff6cb9c9a606425234415b1.pdf]

Suner ve Çelikoğlu, 2008. "Uygunluk Analizi'nin Benzer Çok Değişkenli Analiz Yöntemleri ile Karşılaştırılması ",*İstatistikçiler Dergisi*, **1**, s. 11. [http://www.istatistikciler.org/dergi/IstDer080102.pdf]

Şafak M., Yasadışı Göç Olgusunda Türkiye: Bir Geçiş Bölgesi Olarak Trakya'nın Analizi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne, 2013.

Şeker ve Erdal, 2009. "Van İlinde Gerçekleşen Yasadışı Göç Olaylarının İncelenmesi", Yerelden Küresele Sınır Aşan Suçlar", s. 103- 132. [http://utsam.org/images/upload/attachment/utsas_2009_secilmis/Van%20%C4%B0linde%20Ger%C3%A7ekle%C5%9Fen%20Yasad%C4%B1%C5%9F%C4%B1%20G%C3%B6%C3%A7%20Olaylar%C4%B1n%C4%B1n%20%C4%B0ncelenmesi.pdf].

Taşkın ve Emel, 2010. "Veri Madenciliğinde Kümeleme Yaklaşımları ve Kohonen Ağları İle Perakendecilik Sektöründe Bir Uygulama", Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 15, s. 395. [http://sablon.sdu.edu.tr/fakulteler/iibf/dergi/files/2010-3-20.pdf]

Toksöz vd, 2012. "Türkiye'de Düzensiz Emek Göçü ve Göçmenlerin İş Gücü Piyasasındaki Durumları", [http://www.turkey.iom.int/documents/Labour/IOM_irregular_labour_migration_tr_06062013.pdf].

Topçuoğlu, 2012. "Türkiye'de Göçmen Çocukların Profili, Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Önerileri Hızlı Değerlendirme Çalışması", [http://www.turkey.iom.int/documents/Child/IOM_GocmenCocukRaporu_tr_03062013.pdf].

Tuna, 1999. "Parametrik Olmayan Çok Değişkenli Analiz Tekniği: Homojenleştirme Analizi", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, "Türkiye'nin Yasadışı Göçle Mücadelesi", [http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-yasadisi-gocle-mucadelesi-.tr.mfa]

T24, "Vizesiz Avrupa İçin İmzalanan Anlaşma Geri Kabul mü Geri Adım mı", [http://t24.com.tr/haber/geri-kabul-mu-geri-adim-mi/247989]